

пояснюється кількома факторами. Ряд значень часових форм характеризується нечіткістю протиставлення і має характер швидше всього семантичного континууму з безперервними перехідними функціями. Контрастність категорії часу дієслова полягає в тому, що теперішній час акумулює в собі ознаки минулого й майбутнього /Батько: Ось пень стоїть ... Я сяду, синку, А ти візьмися за торбинку, Та й повечеряєм удвох ... /О.Олесь//. Місце давноминулого часу в загальній структурі часу дієслова є експонентно маркованим.

В.Гнатюк неодноразово відкреслював особливості взаємодії семантики форм виду і часу дієслова. Часові форми впливають на презентацію семантики двочленно-комплементарної категорії виду: у теперішньому історичному при позначенні одиничних подій уживається тільки недок.вид.

СТЕФАНІЯ ЛІСНЯК

/Тернопільський педінститут/

ВОЛОДИМИР ГНАТЮК ПРО СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКІ МОВНІ КОНТАКТИ

У лінгвістичній спадщині Володимира Гнатюка, зокрема в циклах статей "В справі української правописи", "В справі української літературної мови", деяких рецензіях на підручники та мовознавчі праці не може не привертнути уваги питання стосунків української літературної мови з іншими слов'янськими мовами.

Закономірним процесом розвитку кожної мови вчений вважав контактування її з іншими і появу запозичень в результаті мовної взаємодії. На його думку, до інтерпретації мовних явищ як запозичень слід підходити дуже обережно, застосовуючи глибокий лінгвістичний аналіз. З цієї метою варто використовувати словники, в тому числі етимологічні, збірники фольклорних матеріалів і художніх творів, дослідження з порівняльної граматики. Особливо да-

не зауваження стосується запозичень із споріднених мов, тому що деякі давні за своїм походженням слова або граматичні форми можуть рідко або зовсім не вживатись у сучасній мові, зате бути наявними в мові контактуючій, що може привести до хибного твердження.

При цьому В.Гнатюк робить важливий висновок про посередництво мов у процесі запозичення. "При студіях над язовими запозиченнями треба проте все мати на оці історію дотичної мови", - вказує він в рецензії на I том книги Карського "Білоруси". Завдяки тісним українсько-білоруським контактам певна кількість запозичень з'явилась в білоруській мові через посередництво української, бо "...турецько-татарські слова, грецькі, румунські мали найкоротший шлях до білорусів через українців."

Багато зауважень і претензій висловлював В.Гнатюк щодо українсько-російських мовних зв'язків. Він негативно ставився до бажання - всупереч мовній логіці і традиціям - наблизити українську мову до мови російської, що знаходило відображення в деяких орфографічних, словотворчих, лексичних, граматичних, навіть орфографічних нормах східноукраїнського варіанту української літературної мови. Це стосується, зокрема, віддієслівних утворень з суфіксом -овк-а типу заготовка, транспортіровка, назв жінок за заняттям їх чоловіка з суфіксом -ш-а /професорша, докторша/, складних слів і аббревіатур, проти яких особливо рішуче виступав учений, вважаючи їх імпортом з російської мови, заміни кличного відмінка називним, вимови і написання ненаголошених а, і замість о, и тощо. У своїх працях він піддавав критиці подібні тенденції, вважаючи ці явища за іншомовні впливи, яких "нам треба позбутися".

Обстоюючи природний розвиток української мови, В.Гнатюк засуджував також штучне відокремлення всіх її форм від російських; "Деякі письменники уживають, мабуть, умисно такого четвертого

/знахідного/ відмінка /загубив ключа, дивився на годинника, бачив сна/, щоб його відрізнити від московського /в московській мові річеві іменники мають усе перший і четвертий відмінки рівними/, та це не потрібно".

Погляди Володимира Гнатюка на українсько-російські мовні контакти залишаються актуальними і для сучасного стану української літературної мови, оскільки в ній є багато штучно накиннутих рис, які належить усунути задля відродження української культури.

БОГДАН МИХАЙЛИШИН

/ Львівський університет
ім. І.Франка /

В.ГНАТЮК ЯК ДОСЛІДНИК УКРАЇНСЬКО- ІНОМОВНОГО ПОРУБІЖЖЯ

Особливості формування української народно-розмовної мови на різних територіях розселення українців вивчена нерівномірно. Якщо на базі південно-східних говорів мовні процеси висвітлені відносно повно, то лексико-семантичні і фонетико-граматичні особливості мови українсько-іномовного, зокрема українсько-інослов'янського порубіжжя досліджені недостатньо. А тому не втратили своєї актуальності мовно-етнографічні праці В.Гнатюка, які базуються на багатому фактичному матеріалі з урахуванням соціально-історичних особливостей цих теренів.

У визначенні народу як національної одиниці В.Гнатюк підходить широким фронтом, включаючи в це поняття крім насамперед мови його етнографічні, фольклорні, історичні, антропологічні особливості, приналежність до віросповідання тощо. Характерною рисою досліджень В.Гнатюка є теза про те, що культурно-соціальні впливи ідуть не тільки від більш розвинутого народу до менш розвинутого,